

Efectele casării. Corelarea dispozițiilor art. 315 alin. (1) C. pr. civ. cu dispozițiile art. 315 alin. (3¹) C. pr. civ. Situația în noul Cod de procedură civilă

*Lect. univ. dr. **Sergiu I. STĂNILĂ****
Facultatea de Drept
Universitatea de Vest din Timișoara

Rezumat: În anul 2010, legiuitorul român a intervenit asupra Codului de procedură civilă, unele modificări realizate având rolul de a prefața intrarea în vigoare a Noului Cod de procedură civilă. La prima vedere, anumite modificări intră în ușoară contradicție cu normele vechi, fără ca acestea din urmă să fi suferit modificări. O analiză atentă conduce însă la concluzia că rejudecarea cauzei după admiterea recursului și casarea hotărârii atacate, indiferent dacă este realizată de instanța a cărei hotărâre a fost casată sau de instanța de recurs, nu are de suferit în urma textelor de lege nou-introduse și care au constituit obiectul analizei în prezentul studiu.

Cuvinte-cheie: *recurs, casare, probe, rejudecare, instanță*

Abstract: *In 2010, the Romanian legislator intervened on Code of Civil Procedure, made some changes serving to preface the entry into force of the new Code of Civil Procedure. At first glance, some slight changes come into conflict with the old rules, without the latter to be changed. A careful analysis, however, leads to the conclusion that the appeal and retrial after admission casareare judgment, whether made by the court whose decision was quashed and the appeal court, does not suffer from the newly introduced legal texts and were the subject of analysis in this study.*

Keywords: *appeal, cassation, evidence, retrial, the court*

Nu ne-am propus în prezentul studiu să realizăm o prezentare a probelor în procesul civil, temă abordată pe larg atât în doctrină, cât și în articolele de specialitate¹, ca urmare a modificărilor intervenite în ultimul timp. Pornind de la o soluție din practica judecătorească, ne vom referi doar la modalitatea de administrare a probelor în recurs, mai exact în cazul în care, ca urmare a admiterii recursului civil, se dispune rejudecarea cauzei.

Prevederile vechiului Cod de procedură civilă se aplică tuturor proceselor aflate în curs de soluționare la data intrării în vigoare a Noului Cod de procedură civilă, indiferent de stadiul procesual, având în vedere dispozițiile art. 24 din Noul Cod de procedură civilă², potrivit cu care

* sergiu_stanila@drept.uvt.ro.

¹ A se vedea C. Roșu, A. Fanu-Moca, *Administrarea probelor în Noul Cod de procedură civilă*, în „Dreptul” nr. 11/2012, p. 77-87, și C. Roșu, A. Fanu-Moca, *Modificările aduse recursului civil prin Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor*, în „Dreptul” nr. 3/2011.

² Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă a fost publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 485 din 15 iulie 2010 și republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 545 din 3 august

acesta din urmă se aplică doar cererilor și executărilor silite începute după intrarea sa în vigoare.

Casarea, ca și consecință a admiterii recursului civil³, se poate dispune **atunci când instanța investită cu judecarea recursului identifică în analiza legalității hotărârii atacate următoarele motive de recurs**⁴: instanța nu a fost alcătuită potrivit dispozițiilor legale, hotărârea s-a dat de alți judecători decât cei care au luat parte la dezbaterile în fond a pricinii, hotărârea s-a dat cu încălcarea competenței de ordine publică a altei instanțe, invocată în condițiile legii, instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești, precum și atunci când, prin hotărârea dată, instanța a încălcat formele de procedură prevăzute sub sancțiunea nulității de art. 105 alin. (2) C. pr. civ.⁵

De asemenea, instanța de recurs poate dispune casarea hotărârii atacate **în toate cazurile în care instanța a cărei hotărâre este recurată a soluționat procesul fără a intra în cercetarea fondului sau modificarea hotărârii nu este posibilă, fiind necesară administrarea de probe noi, precum și atunci când sunt găsite întemeiate mai multe motive, dintre care unele atrag modificarea, iar altele casarea**⁶.

În cazul în care instanța de recurs a dispus admiterea recursului și casarea hotărârii recurate, aceasta va dezlega problemele de drept și va hotărî asupra necesității administrării unor probe⁷.

Indiferent dacă cauza este trimisă spre rejudecare instanței a cărei hotărâre a fost casată sau este reținută pentru rejudecare de instanța de recurs, atât problemele de drept dezlegate, cât și probele stabilite a fi administrate prin decizia de admitere a recursului sunt obligatorii pentru judecătorii fondului.

Rejudecarea cauzei după casare poate reveni așadar instanței care a pronunțat hotărârea casată, precum și instanței de recurs. Această ultimă situație interesează studiul de față, mai precis modul în care instanța de judecată procedează la administrarea probelor.

Este evident că ne referim la situația în care rejudecarea se va realiza la un alt termen stabilit de instanța de recurs care a procedat la admiterea recursului și la casarea hotărârii recurate, și nu la situația în care rejudecarea se realizează la termenul la care a avut loc admiterea recursului, când se pronunță o singură decizie, bazată eventual pe reanalizarea probelor administrate de instanțele inferioare și de cea de recurs, sub aspectul verificării legalității hotărârii atacate.

Regimul probator în calea de atac a recursului era supus, până la intrarea în vigoare a modificărilor impuse de Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor⁸, prevederilor art. 305 C. pr. civ., potrivit cu care în instanța de recurs nu se pot produce probe noi, cu excepția înscrisurilor, care pot fi depuse până la închiderea dezbaterilor.

Astfel, indiferent dacă instanța de recurs judecă recursul ori rejudecă cauza în fond, după ce a dispus admiterea recursului, a casat hotărârea atacată și a reținut cauza pentru rejudecare, la același termen sau la un termen stabilit ulterior, singurele probe ce puteau fi administrate erau înscrisurile noi, acestea putând fi depuse până la închiderea dezbaterilor.

Prin Legea nr. 202/2010, la art. 315 C. pr. civ. după alin. (3) a fost introdus un nou alineat, respectiv 31, potrivit cu care **în cazul rejudecării după casare, cu reținere sau cu trimitere, sunt admisibile orice probe prevăzute de lege.**

2012. Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă a fost publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 365 din 30 mai 2012.

³ C. Roșu, *Drept procesual civil. Partea specială*, ediția a IV-a, Editura C.H. Beck, București, 2012, p. 58.

⁴ A se vedea art. 312 alin. (3) teza I C. pr. civ., coroborat cu art. 304 pct. 1-5 C. pr. civ.

⁵ Potrivit art. 105 alin. (2) C. pr. civ., *actele îndeplinite cu neobservarea formelor legale sau de un funcționar necompetent se vor declara nule numai dacă prin aceasta s-a pricinuit părții o vătămare ce nu se poate înlătura decât prin anularea lor. În cazul nulităților prevăzute anume de lege, vătămarea se presupune până la dovada contrarie.*

⁶ A se vedea art. 312 alin. (3) teza a II-a C. pr. civ.

⁷ A se vedea în acest sens art. 315 alin. (1) C. pr. civ.

⁸ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 714 din 26 octombrie 2010.

Acest text de lege nou-introdus ridică unele probleme atât teoretice, cât și practice.

Regimul juridic al dovezilor în procesul civil este reglementat de Capitolul III, Secțiunea III a Codului de procedură civilă, legiuitorul enumerând aici proba cu înscrisuri, proba cu verificarea de scripte, proba cu martori, proba cu expertiza, proba cu cercetarea la fața locului, precum și proba cu interogatoriul. Toate aceste probe pot fi administrate cu ocazia rejudecării după casare, indiferent dacă rejudecarea revine instanței a cărei hotărâre a fost casată sau instanței de recurs.

În cazul în care rejudecarea revine instanței a cărei hotărâre a fost casată, aplicarea textului art. 315 alin. (3¹) C. pr. civ. nu ridică probleme de drept.

În cazul în care însă rejudecarea după casare revine instanței de recurs, textul intră aparent în contradicție cu prevederile art. 305 C. pr. civ., potrivit cu care în instanța de recurs nu se pot produce probe noi, cu excepția înscrisurilor. Cum am arătat mai sus, art. 305 C. pr. civ. se aplică atât cu ocazia judecării recursului, cât și cu ocazia rejudecării după casare, ca efect al judecării și admiterii recursului, întrucât legiuitorul nu distinge între cele două momente.

Fiind vorba despre norme de procedură, de strictă și imediată aplicare, apreciem că textul art. 305 C. pr. civ. este modificat implicit odată cu intrarea în vigoare a art. 315 alin. (3¹) C. pr. civ., el urmând a se aplica doar în etapa judecării recursului, nu și cu ocazia rejudecării de către instanța de recurs, în rejudecare, ca efect al admiterii recursului și casării hotărârii atacate.

Prezintă, de asemenea, interes și situația în care instanța de recurs, după ce a dispus admiterea recursului și casarea hotărârii recurate, a dezlegat problemele de drept și a hotărât asupra necesității administrării unor probe, ambele probleme fiind obligatorii pentru judecătorii fondului, indiferent dacă cauza este trimisă spre rejudecare instanței a cărei hotărâre a fost casată sau este reținută pentru rejudecare de instanța de recurs.

În acest sens, într-o speță⁹, instanța de recurs a admis recursul, a casat în parte sentința atacată și a reținut cauza spre rejudecare în vederea efectuării unei expertize tehnice în specialitatea instalației. A menținut restul dispozițiilor sentinței atacate. Ulterior, la un termen de judecată fixat pentru rejudecare, instanța de recurs a pus în discuția părților cererile în probațiune formulate de recurenți și de către intimată, prin care s-au solicitat administrarea probei testimoniale, a probei cu interogatoriul părților, a probei cu înscrisuri, precum și a unei alte expertize în specialitatea contabilitate.

Deliberând, instanța de recurs a dispus admiterea în parte a cererilor în probațiune, încuviințând obiectivele pentru expertiza tehnică în specialitatea instalației dispusă prin decizia de casare, precum și expertiza contabilă și fixând obiectivele acesteia. A respins toate celelalte cereri în probațiune.

Având în vedere limitele impuse de art. 315 alin. (1) C. pr. civ. referitoare la obligativitatea pentru judecătorii fondului a administrării probelor dispuse prin decizia de casare, mai putea oare instanța de recurs să încuviințeze în rejudecare și alte probe cu privire la care instanța de casare nu a dispus?

Atât timp cât prin decizia de casare s-a dispus reținerea cauzei doar în vederea efectuării unei expertize tehnice în specialitatea instalației, mai putea fi încuviințată și o altă expertiză contabilă? Credem că pot fi dezvoltate două răspunsuri pornind de la această întrebare.

Un prim răspuns este negativ, instanța de recurs nemaiputând, la rejudecarea după casare, să încuviințeze alte probe decât cele stabilite prin decizia de casare. Răspunsul este bazat pe interpretarea literală a textului art. 315 alin. (1) C. pr. civ.

În plus, dacă instanța de casare ar fi considerat de cuviință necesitatea administrării și a altor probe, ar fi dispus ca atare. Din moment ce s-a statuat cu privire la o singură probă necesară a fi administrată, expertiza tehnică în specialitatea instalației, decizia fiind obligatorie pentru instanța

⁹ Decizia civilă pronunțată de C. Ap. Iași la data de 2 iulie 2012 în dosar nr. 5517/99/2007/a4*, nepublicată.

de rejudecare, ar însemna că încuviințarea și a altor probe, cu ocazia rejudecării, care nu au fost reglementate prin decizia de casare, este nelegală.

În sprijinul acestei teorii, în doctrină¹⁰ s-a arătat că instanța care va rejudeca cauza este suverană cu privire la corecta stabilire a stării de fapt, dar trebuie să se conformeze îndrumărilor date de instanța de casare cu privire la administrarea unor probe și examinarea unor apărări, necesare stabilirii corecte a situației de fapt.

Un al doilea răspuns este pozitiv, instanța de recurs investită cu rejudecarea cauzei după casare putând proceda la administrarea și a altor probe, în limitele art. 315 alin. (3¹) C. pr. civ. Rațiunea pornește tot din interpretarea textului art. 315 alin. (1) C. pr. civ., folosindu-se însă metoda interpretării sistemice sau logice.

Faptul că instanța de casare stabilește dezlegarea unor probleme de drept, precum și necesitatea administrării unor anumite probe, ambele obligatorii pentru instanța care procedează la rejudecare, nu limitează competența acesteia din urmă de a proceda la administrarea și a altor mijloace de probă, pe care le consideră pertinente, concludente și utile dezlegării pricinii, potrivit prevederilor legale.

Legiuitorul nu limitează prin art. 315 alin. (1) C. pr. civ. competența instanței de rejudecare după casare, care este într-adevăr obligată să respecte îndrumările instanței de casare, aceasta fiind o particularitate în cazul casării cu reținere sau cu trimitere spre rejudecare, în rest judecata având loc după regulile din recurs. Prin decizia de casare, instanța de control judiciar obligă la respectarea hotărârii privind administrarea *unor* probe, fără ca prin această sintagmă legiuitorul să interzică instanței de rejudecare să pună în discuția părților și necesitatea administrării altor probe, suplimentar față de considerentele și dispozitivul deciziei de casare.

Astfel, teoretic, instanța de recurs din speța prezentată putea încuviința și administrarea probei testimoniale și a probei cu interogatoriul părților, dacă considera aceste probe utile, concludente și pertinente cauzei.

Personal, achiesăm la acest ultim punct de vedere, pentru argumentele deja expuse. Considerăm că dacă legiuitorul ar fi dorit ca rejudecarea după casare să se desfășoare exclusiv conform deciziei de casare, ar fi reglementat în mod expres aceste limite, normele procedurale fiind de strictă și imediată aplicare.

Un alt argument pentru susținerea acestui punct de vedere îl reprezintă și intenția legiuitorului materializată în introducerea textului art. 315 alin. (3¹) C. pr. civ., care permite administrarea unei palete foarte largi de probe în judecata după casare. Dacă am admite prima teză, respectiv că instanța investită cu judecarea după casare nu ar putea administra decât probele dispuse de instanța de casare, care ar mai fi fost rațiunea introducerii textului de lege precitat? Evident, niciuna.

În concluzie, modificările operate asupra vechiului Cod de procedură civilă de Legea nr. 202/2010 și analizate în prezentul studiu, relevă două aspecte: dispozițiile art. 315 alin. (3¹) C. pr. civ., nou-introduse, modifică implicit textul art. 305 C. pr. civ. În opinia noastră ar fi fost utilă o modificare corespunzătoare a acestui text¹¹, pentru a-i restrânge eventual explicit aria de aplicare doar la judecarea recursului, nu și la rejudecarea realizată, în anumite situații, tot de instanța de recurs.

Apoi, dispozițiile art. 315 alin. (3¹) C. pr. civ. sunt perfect corelate cu cele ale art. 315 alin. (1) C. pr. civ., instanța de rejudecare după casare fiind obligată la a respecta îndrumările instanței

¹⁰ C. Roșu, *op. cit.*, p. 62.

¹¹ Chiar dacă prevederea este (încă) de actualitate, legiuitorul nu va mai interveni asupra unei dispoziții din vechiul Cod de procedură civilă, aplicarea acestuia fiind una limitată în timp.

de casare în ceea ce privește problemele de drept dezlegate și necesitatea administrării *anumitor* probe, având totodată și libertatea de a propune sau încuviința administrarea și a altor probe, pentru dezlegarea pricinii.

În Noul Cod de procedură civilă, legiuitorul a rezolvat dilema interpretativă care plana asupra dispozițiilor analizate din vechiul Cod, eliminând obligativitatea deciziei de casare, în ceea ce privește probele care vor fi administrate de instanța care rejudecă cauza.

Potrivit art. 492 NCPC, în instanța de recurs nu se pot produce noi probe, cu excepția înscrisurilor noi, care pot fi depuse, sub sancțiunea decăderii, odată cu cererea de recurs, respectiv odată cu întâmpinarea. În cazul în care recursul urmează să fie soluționat în ședință publică, pot fi depuse și alte înscrisuri noi până la primul termen de judecată.

Potrivit art. 501 alin. (1) NCPC, în caz de casare, hotărârile instanței de recurs asupra problemelor de drept dezlegate sunt obligatorii pentru instanța care judecă fondul. Se observă că instanța de casare nu se mai pronunță asupra necesității probelor care urmează a fi administrate la rejudecare. Instanța de casare dezleagă doar problemele de drept, obligatorii pentru instanța care va rejudeca fondul, administrarea probelor fiind însă competența exclusivă a acesteia din urmă.

Potrivit art. 501 alin. (3) NCPC, după casare, instanța de fond va judeca din nou, în limitele casării și ținând seama de toate motivele invocate înaintea instanței a cărei hotărâre a fost casată.

În fine, potrivit art. 501 alin. (4) NCPC, în cazul rejudecării după casare, cu reținere sau cu trimitere, sunt admisibile orice probe prevăzute de lege.